

Мр Зоран КЕСИЋ

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Специфични појавни облици приватног обезбеђења у свету

UDK: 347.347(100)

Апстракт: У данашњим условима константног усавршавања и модернизације извора и облика угрожавања личне и имовинске сигурности грађана исконска потреба човека за задовољењем осећаја сигурности условила је пораст захтева за услугама које традиционално пружа полиција. С обзиром да такво стање неминовно доводи до преоптерећења државног буџета, због чега трпе социјална давања, пореска политика и национална економија, у размишљању многих теоретичара преовладава мишљење да пружање безбедносних услуга треба да регулише тржиште. У таквој клими приватно обезбеђење (*e. private security*) почиње заузимати све значајније место и улогу у контроли криминалног понашања. У овом раду скренућемо пажњу на неке специфичне облике приватног обезбеђења у свету, а који су, применом метода студије случаја, били предмет научних истраживања.

Кључне речи: приватно обезбеђење, лична и имовинска сигурност, контрола криминалитета.

Увод

У свету већ низ година многи аутори безуспешно настоје да одреде универзалну дефиницију појма „**приватно обезбеђење**“ (*e. private security*). Дефинисање битно усложњава поливалентност саме делатности и одсуство појмовника, чак и на истом језичком подручју, због чега се у литератури срећемо са бројним дефиницијама. Тако, нпр. британски аутор South (1994:220) приватно обезбеђење одређује као: „Збир услуга и производа хонорарно запослених појединаца и приватних компанија, које нуде робу и услуге клијентима на комерцијалној основи, да би заштитили лица, имовину или њихове интересе од разних облика опасности.“ Канадски аутор Parer (2003:9) приватно обезбеђење одређује као: „Свеукупност активности, услуга, мера и средстава намењених заштити приватне својине, информација и лица, а које се нуде и обезбеђују у оквирима приватног тржишта.“

Последице термилошке неуређености ове области у нашим условима се манифестују кроз употребу различитих израза (приватна безбед-

ност, приватна заштита, приватно обезбеђење итд.) за објашњење делатности пружања услуга заштите личне и имовинске сигурности грађана у приватне сврхе. Већина наших аутора, међутим, приликом дефинисања указује на повезаност сектора којим управљају људи и техничког сектора користећи за то јединствен појам „**систем физичко-техничког обезбеђења**“.

Уместо трагања за универзалним дефиницијама чини нам се да бољем разумевању специфичности приватног обезбеђења могу допринети анализе њихових појавних облика. У овом раду скренућемо пажњу на неколико специфичних облика приватног обезбеђења, и то: 1) „Metro Tech Area“ програм јавне заштите; 2) Обезбеђење „Забавног парка јужног кеја“; 3) Деловање снага за оружану реакцију „Sentry Security“ и 4) Банкарско обезбеђење у Мексику.

„Metro tech area“ програм јавне заштите као пример приватног обезбеђења јавног простора¹

Средином 80-тих година прошлог века подручје Бруклина је било препуно оронулих фабрика, напуштених складишта и стамбених зграда у којима су се окупљали бескућници. Стопа криминалитета је била виша него у многим другим деловима града, а преовладала је препродаја наркотика и проституција. Полиција је патролирала бруклинским квартовима само у изузетним случајевима (обично интервенишући по претходној пријави грађана). Локална власт је била приморана да предузме хитне мере у циљу спречавања ширења криминалног жаришта, а решење проблема су видели у формирању тзв. *Области пословног напредовања* (е. *Business improvement district* – у даљем тексту **БID**).

БID иначе представља специфичан вид корпорације коју оснивају органи локалне самоуправе, с циљем додатног опорезивања поседника имовине унутар дефинисане географске области. Овај вид пословања нарочито је развијен у САД на чијој територији има преко 1.000 оваквих корпорација. Иако БID утиче на контролу подручја и врши делатности за које су традиционално биле надлежне владине агенције, законодавство ограничава његове услуге спречавајући тиме доминацију и монополско понашање на тржишту. Тако су нпр. БID-ови у Њујорку успостављени у складу са националним и локалним законом, а сваки БID потписује уговор на пет година са *Градским одељењем за пословне услуге*. Поред тога, активности БID-а надгледа управни одбор састављен од 13 изабраних чланова укључујући 7 власника комерцијалне имовине, једног власника

¹ Више о томе: Davis, C. R. and Dadush, S., (2000), *Balancing public and private interests, The MetroTech business improvement district (case study)*, Vera Institute of Justice, стр. 2-20.

стамбене имовине, 4 представника градског већа, заступника градоначелника и једног члана локалног одбора заједнице.

Чињеница је да један од основних разлога формирања ВІD-а представља повећање економског раста на одређеном подручју. Међутим, њихово оснивање се оправдава и стратегијским напретком локалне заједнице, као и мотивисањем и ширим укључивањем приватног сектора у активности од јавног интереса, као што је нпр. обезбеђење сигурнијих услова за живот. У Бруклину се нпр. појавио проблем како разуверити руководиоце корпорација, који су размишљали да преместе делатност у новоформиран ВІD, али су због саме локације градилишта страховали за своју имовину и сигурност радника. Као решење проблема, у оквиру плана развоја подручја, 1992. године предвиђен је, организован и спроведен „**Metro Tech Area програм јавне заштите**“ (е. *MetroTech's Area public safety program* – у даљем тексту *МТА*).²

МТА броји 28 непосредних извршилаца и 4 наредника који надгледају смене, праве распоред рада и налоге за извршење задатака. За руковођење је надлежан директор сектора безбедности, који има једног помоћника. Просечан припадник МТА програма је у касним двадесетим годинама, а већина потиче из заједница у окружењу. Иначе, кандидати за пријем у МТА суочавају се са ригорозном селекцијом, која обухвата здравствене прегледе, психо-тестове, тестове физичке способности, оперативне провере и провере у казним евиденцијама. Кандидати морају имати најмање 21 годину старости и две године искуства у војсци или на другим пословима безбедности. МТА регрути су, иначе, једини ВІD припадници у Њујорку, који наставу у трајању од 12 дана (96 сати) похађају на Академији за обуку њујоршке полиције. У том периоду полазници похађају теоријску и практичну наставу из области правних, безбедносних и криминалистичких наука.

Главни задатак МТА је минимализација знакова друштвеног нереда на улицама кроз спровођење мера превенције злочина, обесхрабтивање присуства скитница, просјака, вандала и уличних препродаваца. Једна од примарних активности МТА припадника у постизању тог циља је целодневна опсервација терена и патролирање у оквиру посебно одређених рејона, које се врши пешице, бициклом, скутером или моторним возилом. Као допуна овим мерама присутан је систем затворене телевизије, који се састоји од 26 камера са „pan“ и „zoom“ својством. Припадник задужен за осматрање у центру за мониторинг може да се фокусира на проблематичне тачке у року од пар секунди по пријему позива за помоћ и да, у зависности од ситуације, на лице места упути МТА припаднике или да позове полицију.

² Центар Бруклина је познат под називом *Metro Tech Area*.

Основна делатност у оквиру МТА програма је одржавање јавног реда и мира, које се заснива на надгледању улица и контроли понашања људи који пролазе кроз ВІД подручје. Обично се у току месеца забележи око 50 случајева нарушавања јавног реда и мира. Пружање прве помоћи лицима повређеним у саобраћајним незгодама и пожарима, упућивање скитница у склоништа и помагање пијаним лицима да нађу пут до куће је следећа најфреквентнија активност (обично око 30 случајева месечно), а решавање свађа између грађана на јавним местима – око 15 случајева месечно. МТА припадници имају овлашћења да лишавају слободе лица, али то право примењују само када су сведоци злочина и то над ненаоружаним извршиоцима, јер, по правилима ВІД, службеници нису наоружани и њихова је политика да се не упуштају у сукоб са наоружаним лицима. У таквим случајевима ВІД припадник обавештава полицију, која преузима даље поступање.

Иначе, сарадња између МТА припадника и њујоршке полиције је на завидном нивоу. Већи део МТА је лоциран на адресама заједно са полицијом, а руководиоци полицијских станица су често у МТА одборима за безбедност. Контакти између МТА припадника и полиције одвијају се најчешће приликом обезбеђења јавних скупова на отвореном и патролирања истим простором. Полиција са МТА обично не дели информације о бандама или другим осетљивим темама, али деле информације о људима за којима су расписане потернице. Једина област у којој је сарадња институционализована јесте школска безбедност, у чијем спровођењу се организују мешовите патроле припадника њујоршке полиције и МТА. Патролирајући у кругу школе и у њеној непосредној околини проверавају се сва сумњива лица и спречава се вршење кривичних дела и других облика девијантног понашања. Стање безбедности се анализира на састанцима одбора МТА којима присуствују представници полиције, локалних предузећа, ватрогасне службе и службе за безбедност у школама.

МТА разликује пет нивоа *унутрашње контроле* и то: 1) годишња провера знања, која се спроводи кроз полагање писменог испита; 2) редовна контрола залагања на раду, која подразумева награђивање или кажњавање због броја решених случајева, намерних прекршаја, злоупотреба боловања итд; 3) праћење рада на терену; 4) поступање по представкама и жалбама грађана и 5) контрола од стране Комитета и Одбора за безбедност. Поред унутрашње контроле, нивоу успешности МТА програма и квалитету рада његових припадника доприносе и механизми *спољне контроле*, који подразумевају следеће облике одговорности: 1) одговорност према Одељењу за пословне услуге, који представља локалну власт и који сваких пет година (када је предвиђено обнављање уговора), али по потреби и чешће, врши контролу пословања ВІД; 2) одговорност према Комитету за

безбедност, чији су чланови представници корпорацијске клијентеле; 3) одговорност према полицији у случају извршења кривичног дела од стране припадника МТА, када полиција спроводи своју независну истрагу; 4) кривичну одговорност ВІД – официри су одговорни пред кривичним судовима када су оптужени за извршење одређеног кривичног дела.

Критичари упозоравају да организовањем ВІД нису усклађени приватни интереси са интересима јавности у целини. Они сматрају да градски званичници охрабрујући формирање оваквих области фаворизују интересе приватних корпорација које послују на том подручју, занемарујући при том интересе људи који ту живе или кроз ту област пролазе. Међутим, већина клијената сматра да МТА припадници добро раде свој посао и да обезбеђују видљиве симболе сигурности која охрабрује купце и растерује криминалце. Од оснивања МТА програма јавне заштите (1992. год.), до 1998. године, криминалитет у ВІД подручју је опао за 73%. Иако је у овом периоду криминалитет на подручју града Њујорка у целости опао, извештаји о паду у МТА су већи него за Бруклин у целини, где је забележен пад од 50%. ВІД механизми одговорности су слични онима код полиције, јер оба имају ригорозне програме унутрашње дисциплине, мада ВІД нема посебан одсек за унутрашњу контролу као полиција. Приликом истраживања МТА програма за јавну заштиту утврђено је да непосредни извршиоци поштују строг етички кодекс професије. Њихов очигледан успех сугерише да и приватно обезбеђење може бити ефикасан начин заштите, а њихови припадници савесни и одговорни.

Обезбеђење „Забавног парка јужног кеја“ као пример приватног обезбеђења хибридног простора³

Говорећи упрошћено, појам *хибридни* или *квази јавни* простор, како га неки аутори називају, могао би се дефинисати као подручје (објекат) у приватном власништву у чијем оквиру су смештене и пружају се делатности и услуге од јавног значаја. Као типични примери оваквих простора издвајају се трговински центри, хотели, угоститељски објекти, спортски објекти, забавни паркови и сл. Многа истраживања показују да паралелно са порастом хибридних простора расте и потреба њиховог обезбеђења.

Један од бројних примера је емпиријска студија обезбеђења забавног комплекса на јужној обали Енглеске, тзв. „**Забавни парк јужног кеја**“ (*e. Pleasure Southquay*). Парк је отворен у фебруару 2001. године на бившем земљишту Министарства одбране, као објекат вредан 200 милиона £, укупне површине 33 ара. У време истраживања у оквиру комплекса су се

³ Више о томе: Button, M., (2003), *Private security and the policing of quasi-public space*, International Journal of the Sociology of Law, Portsmouth, Vol. 31, No. 3, стр. 227-237.

налазила 2 хотела, 65 трговина, 20 угоститељских објеката, 2 ноћна клуба, 11 биоскопа, 26 куглана, 1.450 места за паркирање и 100.000 квадратних стопа канцеларијског простора. Ова оаза куповине и забаве је лоцирана поред једне од најпроблематичнијих градских области у којој борави велики број незапослених лица, бескућника и просјака, што је условило потребу појачаног обезбеђења комплекса.

Објашњење је базирано на тромесечном истраживању ове области од стране британског аутора Марка Буттона, у склопу ког су анкетирани радници обезбеђења, посматрана активност обезбеђења више од 50 сати и анализирани различити документациони извори. За време истраживања у комплексу је, на основу уговора, био ангажован 31 радник обезбеђења, тзв. „офицер у служби муштерије“ (*e. Customer service officers* – у даљем тексту *CSO*). Овакав назив радника обезбеђења очигледно осликава настојање власника простора да подстакне посетиоце да троше новац, истовремено избегавајући сваку активности која би могла упропастити „задовољство“ потенцијалних муштерија.

Парк је, иначе, ограђен и покривен системом за видео надзор. Постоје три засебна улаза и излаза. Рад *CSO* је организован по сменама које трају 12 часова. У току једне смене ангажовано је по пет непосредних извршилаца и један вођа смене, који по распореду раде две дневне смене, две ноћне смене, након чега имају четири дана слободно. У циљу идентификације *CSO* носе униформу и службене значке. Опремљени су ватреним оружјем и поседују право на привођење или употребу силе у случају заштите лица у извршењу злочина. Поред овог универзалног права, радници обезбеђења поседују и тзв. „одабрана права“ базирана на условима у уговору о запослењу. Она укључују право забране уласка на посед одређеним лицима (лица под утицајем алкохола и дрога), вршење прегледа лица и ствари, као и уклањање са посуда оних који не испуњавају услове за улазак. У склопу истраживања рада службе обезбеђења, Буттон је испитивао учестлост и природу напада на *CSO*. Том приликом је утврђено да раднике обезбеђења најчешће вређају и прете им пијани посетиоци, док до физичког сукоба долази обично приликом спречавања извршења конкретног кривичног дела и хватања извршиоца на лицу места.

Притиснути комерцијалним императивом и привлачењем што пожељније клијентеле, власници оваквих простора захтевају од радника обезбеђења да користе силу у крајњем случају и да радије позивају полицију да реши проблем. Такође, на таквим местима припадници обезбеђења обично не носе милитаристичку униформу и не истичу јавно средства принуде, већ својим изгледом испољавају жељу управника да су сви посетиоци добродошли. Проблем, међутим, представља арбитражно одлучивање о приступу у овакве просторе, што је условио бојазан да ће при-

падници обезбеђења, користећи ово овлашћење, омогућити стварање тзв. „интерног егзила“ и допринети појави дискриминације по различитим основама. Оваквом уверењу нарочито доприноси чињеница да радници обезбеђења превасходно штите интересе својих клијената, у овом случају власника простора, а само на споредан начин стоје на располагању онима који користе услуге унутар тог простора. Користећи законом дозвољено дискреционо право, радник обезбеђења може олако проширити списак непожељних посетилаца угрожавајући тиме основна људска права. Имајући у виду да све већи број грађана остварује елементарне животне потребе у таквим просторим, проблем се још више усложњава.

***Снаге за оружану реакцију „Sentry security“
као пример рада интервентних јединица у оквиру
индустрије приватног обезбеђења⁴***

Један од кључних играча у индустрији за приватно обезбеђење у Јужноафричкој Републици јесте „Sentry Security“ (у даљем тексту **SS**), компанија која је основана 1981. године под називом „Sandton Sentry“ (Sandton – северно предграђе Јоханесбурга). У почетку се бавила искључиво инсталацијом алармних система, да би 1982. године надлежност проширила и на послове физичког обезбеђења и постала прва јужноафричка приватна компанија са снагама за оружану реакцију. SS је 1992. године продата компанији „Clifton“, када је и променила назив у „Sentry Security“. Убрзо је SS постала једна од најмоћнијих компанија, која је куповала друга, мања предузећа за послове обезбеђења и оружану реакцију, чиме је проширила посао на подручје целе јужне Африке и повећала број клијената на 120.000, од којих 45.000 само у Јоханесбургу. Тренутно је један од водећих чланова безбедносне организације познате као „Јужноафричка асоцијација за детекцију уљеза“ (*e. South African Intruder Detection Services Association – SAIDSA*).

За разлику од многих предузећа која настоје да у своје редове, а нарочито у управне одборе, привуку људе из државних служби безбедности, у SS не преовлађује овакав профил извршилаца. Већина његове највише управе има пословно, а не војно и/или полицијско искуство. Међутим, у SS је, као и у већини других предузећа у јужноафричкој индустрији приватног обезбеђења, изражена подела функција на расној основи, што се објашњава наслеђем из времена апартејда. Традиционално непосредни извршиоци су већином црне расе, а управа, власници и јединице за оружани одговор су углавном белци. Приликом пријема у „Sentry Security“

⁴ Више о томе: Irish, J., (2000), *The business of private policing in South Africa, Sentry Security and the armed-response sector – case study*, Vera Institute of Justice, стр. 21-33.

кандидати се подвргавају полиграфском испитивању и психолошком тестирању. Кандидат који прође ове процене упућује се на курс за оружано реаговање и противпожарну заштиту. После полагања испита нови припадници проводе две недеље радећи као помоћници искуснијим радницима на терену. У склопу обуке сви припадници имају месечну проверу из гађања и годишњу проверу теоријских и практичних основа оружаног реаговања у пословима обезбеђења.

Најчешћи објекти заштите SS-а су пословне просторије, индустријска постројења и приватни домови имућних грађана у којима се инсталирају алармни системи повезани са оперативним центром у предузећу. Приликом активирања аларма диспечер из контролне собе упућује интервентну јединицу на лице места и о томе, ако је могуће, обавештава клијента. Илустрације ради, јоханесбургска контролна соба прими око 400.000 сигнала месечно, а око 40.000 пута возила се шаљу на место догађаја. Према анализама интервенција, 95% аларма је лажно, због чега SS зове полицију тек оног момента кад јединица за оружано реаговање стигне на место позива, а хитан догађај буде верификован. Све интервенције у вези са провером сигнала се бележе због заштите клијената и компаније, белешке се штампају свакодневно, а подаци се користе за будуће размештање персонала за оружано реаговање и додељивање конкретних задатака. Оваквом праксом SS обезбеђује веома прецизне статистичке показатеље о криминалитету у областима где делују.

Компанија располаже са 76 опремљених комбија и 12 надзорних возила на улицама Јоханесбурга за сваку смену. Припадници интервентне екипе су опремљени пиштољима калибра 9mm и заштитним прслуцима. У случају потребе имају право да изврше цивилно хапшење и да осумњичено лице задрже до доласка полиције, али не и право испитивања осумњиченог или предузимање било какве друге активности против њих, чак ни на захтев клијента. Ако јединица која је стигла на место догађаја не рапортира у року од 5 минута, диспечер шаље ново возило као појачање на локацију.

Растом индустрије и експанзијом њене улоге у областима којима је претходно доминирала полиција, питање одговорности је дошло у жижу интересовања. Након политичких промена априла 1994. године и избором нове владе услуге безбедности су трансформисане. Уследиле су реформе у начину рада, које су захтевале већу одговорност полиције према јавности. Међутим, исти процеси се нису одиграли у приватном сектору. Њихова главна одговорност је и даље остала према маркетиншким силама и према клијентима који плаћају њихове услуге. Иако постоји посебно тело (*Одбор за припаднике обезбеђења*) одговорно за рад по жалбама за злоупотребе унутар индустрије, неколико фактора ограничава ефикасно

поступање по тим жалбама. Прво, у Одбору доминира индустрија за обезбеђење, због чега постоји природна тенденција заштите властитих интереса. Друго, Одбор има само 28 националних инспектора који прате све жалбе за злоупотребу. Треће, већи део јавности чак и не зна да Одбор постоји и нису свесни да се могу жалити. Због тога стручњаци упозоравају како у јужној Африци недостаје један независни цивилни механизам који би контролисао рад компанија за приватно обезбеђење.

Јужноафричка индустрија приватног обезбеђења је иначе честа мета критичара. Релативно висок број компанија се повезује са криминалним или преварантским понашањем, а многи Јужноафриканци верују да је индустрија препуна гангстера и силеција, због чега чешће размишљају о инсталирању аларма, а не о услугама оружаног реаговања. Критичари упозоравају да приватна наоружана служба има потенцијал да изазове озбиљну штету, наводећи при том како је неким припадницима оружје издато без одговарајуће обуке, што води до непримерене употребе у ситуацији где су изложени нападу. Примера ради, у озлоглашеном случају *Станица Тембиса* из 1996. године, када је 16 путника у возу убијено, нису покренуте ни кривична ни цивилна тужба. Истражна комисија је установила да је акција припадника обезбеђења директно допринела убиствима, јер су стражари у сукобу са великим бројем путника припуцали и користили бајонете да смире путнике. У марту 1997. године јужноафричка полицијска служба за сузбијање деликата у економији је у току једне рације открила припаднике шест различитих компанија за приватно обезбеђење као извршиоце кривичног дела преваре. До 1997. године 2.464 предузећа је затворено. Извештај из 1996. године упутио је на умешаност одређених припадника индустрије у политичко насиље, паравојну обуку и кријумчарење оружја.

Већи део управе SS-а слаже се да такви проблеми у индустрији постоје и да се предузимају кораци на њиховом решавању. По њима, нарочиту пажњу треба посветити процесу регрутације нових чланова, обуци и стручном усавршавању, али и механизмима унутрашње и спољашње одговорности припадника. SS у свом раду примењује националне стандарде који се односе на контролу рада и одговорност запослених. На почетку сваке смене врши се провера психофизичког стања, лични изглед и опрема припадника. Након тога се задужује оружје и муниција и издају упутства за рад. На крају сваке смене понављају се исте провере, а оружје и муниција се закључавају. Свака употреба оружја у току смене мора да се пријави вођи смене и писмено образложи. На основу тога управа истражује оправданост коришћења ватреног оружја. Припадници губе месечни бонус, који се исплаћује за незнатне прекршаје, као што је повремено одсуствовање, док се због кршење етичког кодекса компаније

воде дисциплински поступци који могу резултирати отказом и покретањем кривичног поступка.

Банкарско обезбеђење у Мексику као пример мешавине деловања полиције и приватног сектора безбедности у заштити приватне имовине⁵

Током прошлог века у Мексику је значајно повећан број служби за приватно обезбеђење и то посебно на пословима заштите резиденцијалних квартова и трговачких комплекса. Такође су у порасту и јавни програми успостављања сарадње између становника и *грађанских комитета* (*comités de vecinos*) у спровођењу мера обезбеђења. Међутим, ангажовање приватних организација у обезбеђењу банака представља нарочито развијен сегмент приватног обезбеђења. Од 40-тих година прошлог века до данас банкарско обезбеђење у Федералној области Мексико Ситија претрпело је велике промене. Тај процес би се могао поделити у три фазе у којима су настале различите организације задужене за обезбеђење банака на подручју главног града Мексика.

Прва фаза, која је трајала од 1940. до 1982. године, карактеристична је, пре свега, по оснивању **Банкарске полиције** (*Policia Bancaria e Industria* – у даљем тексту **PBI**). Ова организација је основана 1941. године и представља специјализовану јединицу државне полиције, одговорну Министарству јавне безбедности, која је комплементарна главним федералним снагама. PBI спроводи услуге обезбеђења на уговорној основи између банака и Министарства, а услуге ове специјализоване полиције банке плаћају директно Министарству. Влада је, иначе, надлежна за набавку возила и опреме, док банке финансирају набавку униформи. PBI је организована на територијалном принципу, а свака територијална јединица има властити кадар, посебан штаб и по једног припадника задуженог за надзор, који свакодневно подноси извештај старешинама јединице и одређеним службеницима банке (обично власницима и члановима банкарског комитета за безбедност). На самом врху организационе пирамиде PBI-а налази се Оперативни центар, који је задужен за обраду захтева банака и преговарање о стратегијама и политици превенције криминалних напада.

Да би неко радио у PBI, мора да има мексичко држављанство, између 18 и 29 година старости и завршену средњу школу (није напоменуто да ли се у току селекције врше провере кандидата кроз казнене евиденције). Кандидати који су задовољили опште услове конкурса пролазе тромесечну

⁵ Више о томе: Alvarado, A. and Davis, D., (2000), *Banking security in Mexico City, Mixing public and private police (case study)*, Vera Institute of Justice, стр. 34-45.

обуку којом се оспособљавају за основни ниво у пословима обезбеђења, док после три године радног искуства могу да конкуришу за средњи ниво, који подразумева и одређене руководеће задатке. Овај систем рада је доминирао банкарским обезбеђењем до септембра 1982. године, када је тадашњи председник Lopes Portilio национализовао банкарски систем. Иако РБИ више не игра ексклузивну улогу у обезбеђењу банака, она је још увек важна компонента у овој делатности, а нарочито у обезбеђењу транспорта новца и других вредности. Организација тренутно има око 16.700 запослених, од чега 477 административних радника, 82% персонала има завршену средњу школу, а просечна старосна доб запослених се креће око 28 година. Просечна плата припадника је 127\$ за две недеље, иако њена висина варира с обзиром да зависи од залагања на раду. Припадници имају боље радне услове од запослених у другим полицијским организацијама јер РБИ више функционише као предузеће, а мање као државна, бирократска институција. Међутим, РБИ персонал нема сталан посао и немају формално одобрење да штрајкују, али им није изричито забрањено да се удружују у синдикат.

Друга фаза обухвата период од 1982. до 1992. године за који је особено стварање система познатог под називом „**Банкарско обезбеђење и заштита**“ (*Seguridad y Protección Bancaria* – у даљем тексту **SEPROBAN**). Ова организација је основана 1987. године са превасходним циљем увођења стандардизације активности између федералних, државних и градских власти и обезбеђења подршке полицијским органима приликом надзора и спречавања напада на банке. Кампању су заједно финансирале федерална влада и банке, због чега су плате припадника биле веће и до 50% у односу на друге полицијске јединице. Фондови су кориштени за куповину опреме и за регрутовање и обуку персонала. SEPROBAN је стављен у пун погон 1988. године, када је деловао само у Федералној области Мексико Ситија, да би се временом активности прошириле на већину од 32 мексичке државе. Убрзо је установљено да овај систем није био ефикасан, јер је број разбојништава порастао већ током прве године његове примене, а као узрок томе углавном се наводи чињеница да радници обезбеђења нису смели носити оружје. С обзиром да су већ плаћале скупе таксе за рад SEPROBAN-а, банке нису биле расположене да плаћају додатно за обезбеђење које су сматрале уставном обавезом федералних власти. На крају су ипак биле приморане да склапају додатни уговор са полицијом из РБИ-а, а понекад и са другим полицијским снагама.

Трећа фаза у развоју банкарског обезбеђења (тренутно актуелна у Мексику) почиње 1992. године приватизацијом банака и преузимањем активније улоге у дизајнирању и примењивању начела и стандарда безбедности од стране самих финансијских институција. Драматичан пораст

броја разбојничких напада на банке између 1995. и 1997. године и чињеница да су неки полицајци били умешани у извршење ових злочина, нарочито је пољуљала поверење банкарске администрације у дотадашњи систем обезбеђења. У циљу решавања проблема банкарска индустрија је 1992. године формирала „**Мексичко удружење банкара**“ (Bankers' Association of Mexico – **ВАМ**), које је окупило представнике приватних и државних, националних и страних банака са захтевом пребацивања права одлучивања о начину спровођења и организацији банкарског обезбеђења са националне владе на саме банке. ВАМ је убрзо преузела функцију надзора над понудама и преговорима око сигурносних мера. Након испуњених захтева, многе банке су почеле са спровођењем амбициозних програма редизајнирања амбијента у циљу смањења напада. Трошили су велике новчане износе на инфраструктуру, опрему, техничку помоћ и обуку банкарског особља. За разлику од чланова ВАМ-а, други банкари су решење проблема видели у склапању уговора са специјализованим приватним компанијама за послове обезбеђења.

У данашњем Мексику правни основ банкарског обезбеђења произлази, пре свега, из ***Закона о јавној безбедности*** који, између осталог, успоставља правила о униформама, значкама и другим обележјима служби обезбеђења. Према том *Закону*, за контролну делатност је надлежан финансијски уред Министарства јавне безбедности и Генерални инспекторат у Конгресу. На основу овог правног акта основано је *Веће части и правде*, кога чини група официра именованих од стране секретара за безбедност федералне области. Веће има својство дисциплинског органа, који санкционише кршење одредби *Закона* или понашање супротно професионалној етици. Поред *Закона о јавној безбедности*, рад служби банкарског обезбеђења регулишу и *Превентивни полицијски акт града Мексика* из 1984. године, *Државни закон о безбедности Федералне области* и *Статут о банкарској безбедности и заштити* из 1987. године. У оквиру ових правних аката влада је издала основне смернице које захтевају развијање начина обезбеђења, надгледање и спречавање напада на банку. Правни акт који третира приватни сектор је ***Закон о услугама обезбеђења***, донесен од стране Законодавне скупштине Федералне области 1999. године. У складу са новим правилима, приватне компаније се морају појавити на јавној регистрацији и попунити молбу, а у вези регистрације, обуке, надлежности, наоружања, опреме и контроле персонела.

За разлику од раније праксе, према којој је одговорност државне полиције била само под надзором полицијског система, док су банке – клијенти имале малу контролу над извршиоцима обезбеђења, утврђивање одговорности служби банкарског обезбеђења данас се спроводи на унутрашњем и спољном нивоу. У случају извршене повреде радних обавеза и дужности

банкарске власти подносе жалбу супервизорима, који су задужени за решавање таквих проблема. За утврђивање пропуста припадника полиције обично је задужено *Веће части и правде*, које примењује мере, од усмених опомена до подношења кривичних пријава, док запослени у службама за приватно обезбеђење на уговорној основи одговарају пред „*Комитетом банкарског обезбеђења*“. Понекад сами клијенти (банке) ради контроле рада службе обезбеђења ангажују приватне детективе, који у случају запажања недозвољеног понашања обавештавају државну полицију.

Закључак

Данашње постмодерно друштво, кога одликује висок степен развоја и нагле измене социјалне и економске структуре, суочава се са константним усавршавањем и модернизацијом извора и облика угрожавања личне и имовинске сигурности грађана. У таквим условима исконска потреба човека за задовољењем осећаја сигурности условила је пораст услуга за које је превасходно била задужена полиција. Чињеница је, међутим, да полиција не може сама значајно утицати на смањење криминалитета јер је њен рад оптерећен бројним проблемима (ограниченост буџетских средстава, бирократизација и политизација полицијске функције, преоптерећеност великим обимом посла, недостатак иницијативе за реформама у раду, низак степен поверења грађана у њихов рад итд.). Као решење проблема све већи број земаља види у реструктурирању система обезбеђења личне и имовинске сигурности где све значајније место почиње заузимати индустрија за приватно обезбеђење.

Током последњих десетак година, превасходно услед процеса својинске трансформације и наглог пораста приватне имовине, у Републици Србији је приватни сектор безбедности прешао из споредног у један од кључних субјеката заштите личне и имовинске сигурности. Такво стање је наметнуло потребу нормативног регулисања рада приватног сектора, као и професионализацију и стандардизацију његовог рада. Међутим приватни сектор безбедности у Србији још увек делује у условима својеврсног правног вакуума са свим последицама које такво стање носи са собом, а утврђени стандарди се примењују селективно.

Иако је реч о страним искуствима, одређени сегменти рада служби приватног обезбеђења, обрађени у овом раду, и одредбе које регулишу њихову делатност су универзалне. Због тога нам се чини сасвим оправданим могућност преиспитивања њихове имплементације и на нашим просторима. Поред помоћи у нормативном регулисању приватног обезбеђења, ови примери могу послужити и као идеја водила за успостављање координације у раду полиције и приватног сектора безбедности на једном

ширем пољу деловања. Битно је, међутим, напоменути да било какви предлози и идејна решења за реформу и стварање нових облика контроле криминалитета не смеју бити произвољни, већ морају бити плод научних истраживања заснованих на објективним и независним проценама и евалуацији успешности конкретних мера, прилагођених специфичностима нашег друштва.

Литература:

1. Alvarado, A. and Davis, D., (2000), *Banking security in Mexico City: Mixing public and private police, case study – research report*, Vera Institute of Justice.
2. Bayley, H. D. and Shearing, D. C., (2001), *The New Structure of Policing: Description, Conceptualization and Research Agenda*, Washington DC: U.S. Department of Justice.
3. Button, M., (2002), *Private policing*, Willan Publishing, London.
4. Button, M., (2003), *Private security and the policing of quasi-public space*, International Journal of the Sociology of Law, Portsmouth, Vol. 31, No. 3.
5. Давидовић, Д., (2006), *Алтернативни чиниоци безбедности* (хрестоматија), Факултет безбедности, Београд.
6. Davis, C. R. and Dadush, S., (2000), *Balancing public and private interests: the MetroTech business improvement district, case study – research report*, Vera Institute of Justice.
7. Irish, J., (2000), *The business of private policing in South Africa, case study – research report*, Vera Institute of Justice.
8. Johnston, L., (1999), *Private policing in context*, European Journal on Criminal Policy and Research, Vol. 7, No. 2.
9. Кесић, З., (2008), *Место и улога недржавног сектора у контроли криминалитета* – магистарски рад, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
10. Матић, Г., (2006), *Основи физичко-техничког обезбеђења* (приручник за едукацију непосредних извршилаца обезбеђења лица и имовине), Београд.
11. Милошевић М., (2006), *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита* (збирка прописа са уводним напоменама и објашњењима), Београд.
12. Paper, W., (2003), *Private security, partner in internal security*, Québec.
13. South, N., (1994), *Privatizing policing in the European Market*, European Sociological review, Vol. 10, No. 3.

Specific forms of private security worldwide

***Abstract:** The threat to life and property of the citizens is increased many times not only by the appearance of new crimes but also by their traditional forms, which are both characterized by increasing violence and ruthlessness. Under such circumstances a primordial need of an individual to feel secure influenced the increase of the demand for the services aimed to protect the security of persons and property which are traditionally provided by the police. Considering that this would unavoidably lead to the state budget overload, which would then affect tax policy and national economy, many theorists are of the opinion that security services should be regulated by the market. Within such a climate private security starts taking an increasingly important place and role in the crime control. This paper describes some specific forms of private security worldwide which have been the subject of scientific research by the application of case study method.*

***Keywords:** private security, personal and proprietary security, crime control.*